

DN DEBATT

DN Debatt. ”Så har politisk styrning blivit ett hot mot fri opinionsbildning”

PUBLICERAD I GÅR 20:00

När chefsåklagare Krister Petersson meddelade att förundersökningen om mordet på Olof Palme läggs ned namngav han en avliden som den som höll i vapnet och sköt statsministern. JO riktar stark kritik mot åklagaren för att ha åsidosatt objektivitetsprincipen, skriver Nils Funcke. Foto: Polisen

DN DEBATT 11/7.

Nils Funcke: Politiken ska hålla armlängds avstånd till konsten, medierna, litteraturen och andra former av opinionsyttringar.

Den politiska styrningen genom olika typer av stöd och myndigheters kritik mot enskilda är exempel på hot mot en i verklig mening fri opinionsbildning.

Det svenska statsskicket bygger på lika rösträtt och en fri åsiktsbildning. Två rättigheter som nämns i samma mening i regeringsformen. Åsikter och värderingar kan bara straffas efter att de offentliggjorts och det finns ett uttryckligt lagstöd för det.

En i verklig mening fri åsiktsbildning förutsätter frihet från styrning av myndigheter och regeringen av vad som bör och vad som anses olämpligt att uttrycka.

Mediestödet

Regeringen har i förordningen för det nya mediestödet angett att endast medier som kännetecknas av ”hög kvalitet” och ”god etik” ska beviljas statligt stöd. Myndigheten för press, radio och tv har uttolkat regeringens intentioner som att medier som ”uppmanar till brott, sprider desinformation eller vilseleder kring vetenskap” inte ska beviljas bidrag.

Det är ingen grundlagsfäst rätt att få statligt stöd. Men utformningen av mediestödet strider mot yttrandefrihetsgrundlagarnas grundprincip om etableringsfrihet och att det allmänna inte får vidta negativa åtgärder mot medier på grund av deras innehåll och därmed heller inte premiera andra.

Utformningen av mediestödet strider mot yttrandefrihetsgrundlagarnas grundprincip om etableringsfrihet

Myndighetens uttolkning av regeringens förordning ledde till att Mediestödsnämnden nekade webbtidningen Newsvoice stöd eftersom den publicerat ”artiklar med ett innehåll som inte förefaller grundas på vetenskap eller fakta”.

Vi har fått en statlig prövning av vad som ska anses utgöra fakta och vetenskap.

Återstår att se var myndigheten drar gränsen för brottsliga yttranden. Ska uppmaning till civilt motstånd och svikande av skolplikten anses tillräckligt för att nekas stöd? Ett myndighetsbeslut om indragning eller återbetalning av ett beviljat stöd skulle komma i konflikt med Europakonventionens förbud mot dubbla straff.

Enligt regeringens intentioner ska kraven på kvalitet och etik införas även för det traditionella presstödet. Det fördelas i dag enligt kriterier som inte innebär en värdering av innehållet.

Kulturstödet

Den konstnärliga friheten hotas genom att ”konst och kultur ges i uppdrag att leda till vissa samhällseffekter”. Rapporten ”Så fri är konsten” från Myndigheten för kulturanalys riktar kritik mot kriterierna för att få kulturstöd. Problemet har sitt ursprung i regeringens förordningar bland annat att stödet till litteratur och tidskrifter ska ”främja mångfald, kvalitet och fördjupning”. Vilket kulturrådet uttolkat som att det handlar om bland annat ”förnyelse, angeläget och initierat innehåll, tillförlitlighet i sak” och källkritik.

Trossamfunden

Stöd får enligt regeringens förordning endast ges till trossamfund som ”bidrar till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingar som samhället vilar på”. Vilka som ska få del av stödet på cirka 100 miljoner fastställs av regeringen. Under tolv år nekades Jehovas vittnen bidrag bland annat med motiveringen att samfundet uppmanar sina medlemmar att inte rösta i allmänna val. Regeringsrätten upphävde beslutet och

upplyste regeringen om att i en demokrati är rösträtten en rätt, inte en skyldighet.

Skolvalen

Reglerna för de politiska partiernas medverkan i undervisningen är ett av de mest besynnerliga sätten att se på rösträtten och den fria åsiktsbildningen. Enligt skollagen ska urvalet av de partier som får medverka i undervisningen göras på "objektiv grund". Som huvudprincip anges att de deltagande partierna får begränsas till de som har representation i en politisk församling. Rösträtten förvandlas inför eleverna till att allmänna val handlar om att omfördela mandaten bland de som redan har representation i till exempel riksdagen eller kommunfullmäktige.

Demonstrationsplikt

En fri åsiktsbildning förutsätter inte bara en frihet att uttrycka och på olika sätt manifesteras sin uppfattning utan också en frihet att inte göra det och att aldrig tvingas ge uttryck för en uppfattning oavsett om man delar den eller inte.

En grundskola i Växjö avslutade en temavecka om människors lika värde med en pridemanifestation på skolgården. En skola i Umeå avrundade sin temavecka om klimatförändringar med en demonstration, "skolstrejk för miljön". Manifestationerna kunde uppfattas som obligatoriska och att deltagande var en del av elevernas skolplikt. Utformningen av manifestationerna stod därför, enligt JO, i strid med regeringsformens förbud för det allmänna att tvinga någon att delta i en demonstration eller annan sammankomst.

Kritik av enskilda

En elev som var utgivare för en skol tidning fick sänkt ordningsbetyg för att ha infört en artikel i tidningen mot rektorns vilja. I slutet av förra året kritiserade JO även en rektor i Borås för att ha krävt att få granska innehållet i en skoltidning innan den gick i tryck.

JO konstaterade att myndigheten saknade insikt om de rättsliga begränsningar som gäller för en statlig informationsmyndighet.

Ett exempel på en myndighet som anser sig ha en yttrandefrihet som rymmer en kritikrätt mot enskilda är Forum för levande historia. Vid marknadsföringen av en utställning om Pol Pots Kampuchea försågs fyra personer med "mao-glasögon" för att de varit blinda för regimens massmord på den egna befolkningen. JO konstaterade att myndigheten saknade insikt om de rättsliga begränsningar som gäller för en statlig informationsmyndighet.

När chefsåklagare Krister Petersson meddelade att förundersökningen om mordet på Olof Palme läggs ned namngav han en avliden som den som höll i vapnet och sköt statsministern. JO riktar stark kritik mot åklagaren för att ha åsidosatt objektivitetsprincipen och brutit mot regeln om oskuldspresumtion.

Civilsamhället

Regeringen vill införa en styrande formulering liknande den som gäller för trossamfundet, kulturen och medierna för de cirka 14 miljarder som ett 40-tal myndigheter varje år beviljar civilsamhällets organisationer, bland annat inom folkbildning, opinionsbildning och politik.

Enligt ett utredningsförslag (SOU 2019:35) som bereds inom kulturdepartementet ska bidrag inte lämnas till en organisation om den eller någon av dess företrädare, inom ramen för verksamheten, "motarbetar det demokratiska styrelseskicket". Det öppnar för gråzoner och tolkningar som är oförenliga med en fri åsiktsbildning.

Aktivistiska myndigheter

I december 2020 beslutade regeringen att uppdra åt bland andra Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) att genomföra samordnade nationella informationsinsatser om vaccination mot covid-19.

Inget konstigt med det. Det som gör uppdraget betänkligt är tillägget att myndigheterna löpande ska följa och "vid behov hantera missinformation, desinformation och ryktesspridning om vaccination mot covid-19".

Rätten att ifrågasätta, fritt uttrycka åsikter och värderingar oavsett om de är falska eller halvsanna och vilseledande är en del av och inte "ett hot mot demokratin".

Vad som ska definieras som "missinformation" och vad "hantera" konkret innebär överläts åt myndigheterna att tolka. Med regeringsuppdraget i ryggen har Folkhälsomyndigheten riktat kritik mot vaccinkritiska akademiker och forskare i Facebookgruppen Mewas. Enligt MSB är det "mycket allvarligt när det sprids konspirationsteorier mot covidvaccinationen som på olika sätt vilseleder opinionen". Rätten att ifrågasätta, fritt uttrycka åsikter och värderingar oavsett om de är falska eller halvsanna och vilseledande är en del av och inte "ett hot mot demokratin".

En statlig kommitté bör granska att de lagar och förordningar som styr myndigheterna är utformade så att de uppfyller regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet samt respekterar medborgarnas yttrandefrihet. En början vore att dra tillbaka förslagen om att införa nya yttrandefrihetsbrott och begränsningar av meddelarfriheten, låta föreningsfriheten vara orubbad och inte införa generellt verkande krav på innehåll i stödsystemen.

DN Debatt. 11 juli 2021

Debattartikel

Tryckfrihetsexperten Nils Funcke:

"Så har politisk styrning blivit ett hot mot fri opinionsbildning"

TEXT

Nils Funcke, författare och tryckfrihetsexpert

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt